

Det er i en tid som denne, at Danmark skal øge statsgælden

Jespersen, Jesper

Published in:
Information

Publication date:
2020

Document Version
Andet version

Citation for published version (APA):

Jespersen, J. (2020). Det er i en tid som denne, at Danmark skal øge statsgælden. *Information*, Sektion 1, s. 16. <https://www.information.dk/debat/2020/06/tid-danmark-oege-statsgaelden>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Statsgæld er et aktiv!

Det er i en tid med kriser, at statsgælden med størst fordel kan øges af hensyn til fremtiden. Her er en forklaring på hvorfor

Af Jesper Jespersen, professor (em), Roskilde Universitet

Vi hører tit politikerne udtrykke dyb uenighed om betydningen og nødvendigheden af budgetunderskud og statsgæld. Men denne uenighed er lige så stor blandt økonomer.

Uenigheden bliver ikke mindre af de moralske undertoner, der knyttes til ordet 'gæld' der også forbindes med ordene 'at skyldes'. Har 'man' gæld, så skylder 'man' nogen noget – det kan være en 'tak'; men på økonomernes kampplads er det penge 'cool cash'. Når 'man' stifter gæld, 'har et underskud', så er det, fordi 'man' mangler penge – i hvert fald her og nu. Og som den tyske kansler, Angela Merkel gang på gang har påpeget: "enhver ved fra sit eget husholdningsbudget, at 'man' kan ikke bruge flere penge, end 'man' har" med henvisning til den fornuftige tyske husmoder (die schwäbische hausfrau). Vil 'man' låne til f.eks. et huskøb, så ved 'man', at pengene skal betales tilbage. Ja, i de kommende tredivé år, skal der hver måned betales et bestemt beløb i renter og afdrag, der vil reducere de penge, der vil være til overs til andet forbrug.

Disse principper for, hvorledes gæld, underskud og fremtidige forbrugsmuligheder hænger sammen i en husholdning overføres ikke kun i den politiske retorik; men også af toneangivende økonomer som indiskutable sammenhænge, der også bør gælde for statens budget. Et forhold der bl.a. er kommet til udtryk i EU-traktaten, der udtrykkeligt fastslår, at EU-landene SKAL tilrettelægge deres politik med sigte på at sikre ligevægt på statsbudgettet. Gør de ikke det, kan de pålægges en bøde til EU-kassen. Dette EU-krav er efterfølgende blevet indskrevet i den danske budgetlov, vedtaget af et stort flertal i Folketinget i 2012, at der skal være *strukturel* ligevægt på den offentlige sektors budget.

Det lille ord 'strukturel' ligevægt giver en indikation af, at loven åbner mulighed for at budgetterere med underskud på statsfinanserne, når økonomien ikke er i strukturel ligevægt. Herom strides dog økonomerne. 'Husholdningsøkonomerne' fastholder, at

arbejdsløsheden forsvinder af sig selv, og statsbudgettet derfor skal balances. 'Samfundsøkonomerne' hævder derimod, at kriser kan trække ud, fordi der mangler tilstrækkelig købekraft hos husholdninger og virksomheder til at skabe fuld beskæftigelse. I så fald må staten mere varigt træde hjælpende til.

Underrubrik: 'Hæng på, nu kommer forklaringen'

Allerede her vil nogle læsere være ved at stå af. Men hæng på; for nu kommer forklaringen på, hvorfor det ikke alene er nødvendigt; men også fornuftigt, at staterne i perioder med betydelig arbejdsløshed underbudgetterer og helt målrettet opbygger en stigende statsgæld, UDEN den bliver en byrde for fremtiden (der retorisk fremstilles som en byrde for vore børn).

For at forklare disse sammenhænge, er det vigtigt at hæve blikket og ikke kun stirre på statsbudgettet; men på hele samfundsøkonomien samt fastholde nogle grundlæggende bogholderimæssige sammenhænge. Jeg starter med hele samfundsøkonomien: den udgøres overordnet set af den offentlige sektor OG den private sektor. Hvorefter den bogholderimæssige sammenhæng kommer ind i billedet: i et sådan samlet samfundsøkonomisk system¹ må det gælde, at et underskud i den ene sektor krone for krone modsvares af et overskud i den anden sektor. Herom kan ikke diskuteres!

Det indledende krisespørgsmål, inden den økonomiske politik fastlægges endsige regelbindes, bør lyde: 'Hvorfor stiger arbejdsløsheden?'. Det kan der naturligvis være mange årsager til; men et fælles træk for depressionen i 1930'erne, finanskrisen i 00'erne og nu coronakrisen var og er en dramatisk stigning i den private opsparing: Husholdningerne reducerer deres forbrug i usikre tider, og virksomhederne (delvis som en konsekvens heraf) deres investeringer i maskiner og bygninger. Pengene hober sig i stedet op i banker og pensionskasser uden at blive brugt. Det private opsparingsoverskud gør produktion og beskæftigelse i den private sektor mindre – siden marts måned i år er arbejdsløsheden steget med 50.000 personer (de fleste på dagpenge eller kontanthjælp) og ca. 200.000 hjemsendte (med løntilskud). Det koster i øjeblikket staten ca. 5 mia. kr. om måneden og kan ikke fortsætte.

Men hvad sker der, når hjælpepakkerne udløber? Det afhænger helt overvejende af, hvorledes husholdninger og virksomheder reagerer. Hvis de fortsætter med at spare op og undlade at forbruge og investere i samme omfang som her i foråret, så vil en stor del af de 200.000 hjemsendte melde sig i arbejdsløshedskøen – det vil ikke gælde for dele af hotel og restaurationsbranchen; men eksportsektoren vil stadig være hårdt

---

Jeg vender tilbage til betalingsbalancen over for udlandet; men antager i første omgang, at den er i ligevægt. (Danmark har et stort eksportoverskud på betalingsbalancen, der reducerer arbejdsløsheden og dermed den interne ubalance).

ramt. Nu skal mange af de tidligere hjemsendte have dagpenge og kontanthjælp, der stort set koster statskassen det samme som før; i hvert fald så længe den private (over)opsparing og dermed arbejdsløsheden er høj.

I den tilsvarende situation i begyndelsen af 1990'erne gik den daværende regering meget fornuftigt i gang med at etablere Storebæltsforbindelsen, udbygge fjernvarmenettet, elektrificere jernbaner, (udbygge nogle jyske motorveje), rulle bredbåndsnettet ud og opsætte vindmøller. Ja, det øgede den offentlige gæld; men nok så vigtigt herved blev noget af den passive private opsparing aktiveret – pensionskasserne (både danske og udenlandske) ville hellere købe statsobligationer til en sikker rente i danske kroner! end investere (tilstrækkeligt) i erhvervslivet.

Blev den øgede statsgæld herved en byrde for næste generation? Tværtimod kan vi i dag (25 år senere) sige med fasthed i stemmen. Disse offentlige investeringer, der aktiverede den private opsparing, skabte både gode arbejdspladser og nyttig infrastruktur, som vi har haft glæde af lige siden. Alternativet ville jo have været, at der skulle have været udbetalt understøttelse om end i et noget mindre omfang; men så havde vi til gengæld stadig sejlet med de osende færger mellem Halsskov og Knudshoved, og vindmølleeventyret var blevet forsinket (og måske overhalet af kineserne).

Hvad er læren heraf, hvor der er et endnu større overskud på betalingsbalancen end i 1990'erne? At et statsligt underskud ikke må paralleliseres med privat gældsætning. Statens budget i form af under- og overskud – finanspolitikken - er et vigtigt instrument til at skabe samfundsøkonomisk ligevægt, især når arbejdsløsheden er høj. Det politiske flertal på Christiansborg kan bestemme, hvorledes den private (over)opsparing bedst aktiveres. Det er naturligvis en balancegang; men lige netop i disse år, er det åbenbart, at den grønne omstilling ønskes fremrykket. Her er der adskillige instrumenter at spille på i finanspolitikken afhængig af, hvor incitamenterne med størst fordel kan styrkes til at fremme grønne investeringer og grønt forbrug. Omstilling af energiforsyning og transportsystemerne: Her må staten tage førertrøjen ligesom i 1990'erne og finansiere disse gennem salg af 'grønne' statsobligationer. Pensionskasserne kan desuden gives et incitament ved at mindske afkastbeskatningen for grønne erhvervsinvesteringer. Husholdningerne (og hjemmemarkedserhverv) pålægges en stigende CO₂-afgift, hvor provenuet øremærkes til udbetaling af indkomstgraduerede 'grønne' checks til forbrug og tilskud til bygningsrenovering.

Herved bidrager statsgælden til at aktivere den private opsparing, fremskynde den grønne omstilling, reducere arbejdsløsheden og fremtidssikre samfundsøkonomien – win-win-win.